Koevinkje slachtoffer van droogte

Chris van Swaay

Meetnet Vlinders

Het koevinkje is voor tellers op veel telroutes een graag geziene gast, die bovendien bijzonder talrijk kan zijn. Hij komt vooral voor in het oosten van Nederland, in een deel van de duinen en Zeeland.

Het viel veel tellers op: ineens weinig koevinkjes, terwijl die soort in andere jaren soms wel de talrijkste vlinder op je route kon zijn. En op sommige routes werd hij zelfs helemaal niet meer gezien. Wat kan er aan de hand zijn?

Het koevinkje komt vooral voor in vochtige bossen en bosranden, liefst met overgangen naar vochtige graslanden. In dat soort gebieden kan het buitengewoon talrijk zijn. In 2020 was dat in sommige gebieden nog steeds het geval, zoals in Midden-Limburg en Salland (figuur 1). In totaal werden soms honderden koevinkjes geteld. Op veel routes ging het echter 'maar' om tientallen exemplaren of werd de vlinder niet gezien, terwijl hij daar in eerdere jaren wel voorkwam. Kijken we naar de verspreiding (figuur 2) dan valt op dat het koevinkje uit veel hokken is verdwenen, nog het meest op de Veluwe, Brabant en Zeeland.

In het Verenigd Koninkrijk worden al vlinders geteld sinds 1976. Dat geeft niet alleen de mogelijkheid om heel ver terug te kijken, maar ook om de indexen met elkaar te vergelijken (figuur 3). Het begon aan de overkant van de Noordzee trouwens dramatisch: 1976 was daar meteen de droogste zomer ooit, en de stand van het koevinkje klapte het jaar daarna in elkaar. Maar net zo snel herstelde het zich en een paar jaar later was de stand hoog en stabiel.
Vanaf 1992 hebben we in Nederland ook betrouwbare indexcijfers van de populatie. Lange tijd bleef het koevinkje min of meer stabiel. Wel zien we de index dalen na droge zomers als die van 2003 en 2006, maar binnen een of twee jaar veerde de index alweer terug. Wat wel opvalt: vanaf ruwweg 2006 begint de trend in het Verenigd Koninkrijk weer langzaam te stijgen, terwijl hij in Nederland min of meer stabiel verder schommelt. Dat wordt nog dramatischer na 2018: drie droge zomers op rij doen de stand bij ons kelderen tot nog maar een vijfde van wat we gewend waren. In het Verenigd Koninkrijk lijkt het koevinkje veel minder last van de droogte gehad te hebben, al is er wel drie jaar op rij een daling, maar veel minder groot dan in Nederland. In 2021, wat weer een min of meer normale zomer was, is er sprake van een klein herstel.

Figuur 1: aantal getelde koevinkjes per route in 2020, relatief aangegeven met de grootte van de rode gekleurde bollen. Op de roze gekleurde routes zijn ooit eerder koevinkjes gezien, maar waren ze in 2020 niet aanwezig. De open cirkels geven getelde routes weer waar nooit een koevinkje is gezien.

Figuur 2: verspreiding van het koevinkje in Nederland per 5x5 km op basis van alle waarnemingen in de NDFF, dus alle losse waarnemingen inclusief de gegevens van aanwezigheid op de telroutes. In lichtgroen de hokken waar de soort tussen 2015 en 2019 is gezien, in donkergroen alleen de hokken uit 2020.

Figuur 3: indexcijfers van het koevinkje in Nederland en het Verenigd Koninkrijk (https://ukbms.org/species/ringlet). De rode streeplijnen geven droge zomers in Nederland aan.

Het sterk verdroogde landschap in Nederland heeft het koevinkje teruggedrongen naar de resterende vochtige bossen. Maar die blijken in extreem droge zomers (en zeker drie droge zomers op rij) te klein om het vocht te bufferen. Voor de rupsjes van het koevinkje is er simpelweg te weinig gras van goede kwaliteit over, en een flink deel verhongert.
Dat doet het ergste vrezen voor de toekomst van het koevinkje, want de klimaatscenario's van het KNMI laten zien dat zomerdroogte steeds vaker zal gaan voorkomen. Daarmee zal de vlinder niet meteen uit ons land verdwijnen, maar bospaden waar tientallen koevinkjes over elkaar heen buitelen, zouden wel eens veel zeldzamer kunnen gaan worden.

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Martin Poot
CBS

Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van het ministerie van LNV. Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de vlinderstand nauwgezet volgen. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting (info@vlinderstichting.nl) of 0317-46 73 46.